

REWIZJA DYREKTYW UNIJNYCH DOTYCZĄCYCH ZARZĄDZANIA ZASOBAMI WODNYMI – PLANY KOMISJI EUROPEJSKIEJ W ZAKRESIE NOWELIZACJI POLITYKI WODNEJ UE

REVISION OF EU DIRECTIVES ON WATER RESOURCES MANAGEMENT – PLANS OF THE EUROPEAN COMMISSION REGARDING THE AMENDMENT OF EU WATER POLICY

MAŁGORZATA WOŹNICKA¹, ANNA KUCZYŃSKA¹

Abstrakt. Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 października 2000 r. ustanawiająca ramy wspólnotowego działania w dziedzinie polityki wodnej (tzw. Ramowa Dyrektywa Wodna – RDW) miała na celu uporządkowanie ustawodawstwa unijnego w zakresie zarządzania zasobami wodnymi wspólnoty europejskiej. Określone w niej podejście do gospodarki wodnej oparte jest na dorzeczach jako naturalnych jednostkach środowiska, a nie na granicach administracyjnych lub prawnych. Dyrektywa ta zawiera odniesienia do kilku powiązanych dyrektyw, których wdrożenie ujmuje się jako wymóg minimalny. Działania służące do ich wprowadzenia powinny zostać ujęte przez państwa członkowskie w planach gospodarowania wodami w dorzeczach (PGW), realizowanych w sześcioletnich cyklach planistycznych. Warto podkreślić, że RDW była pierwszym aktem legislacyjnym UE traktującym w sposób kompleksowy zagadnienie ochrony zasobów wodnych wraz z ochroną ekosystemów wodnych i lądowych od wód zależnych, a także społeczno-gospodarczych efektów susz i powodzi. Nałożyła ona na państwa członkowskie obowiązek racjonalnego wykorzystywania i ochrony zasobów wodnych w myśl zasady zrównoważonego rozwoju. Po blisko 20 latach obowiązywania RDW oraz dyrektyw powiązanych nastąpił moment rewizji unijnego prawodawstwa, które w wielu obszarach z jednej strony wydaje się niewystarczające, a z drugiej – przeregulowane. Nie bez znaczenia są problemy wśród państw członkowskich związane z jego pełną implementacją oraz, co ważniejsze, niepełne osiągnięcie pierwotnie zakładanych celów RDW. W 2017 r. Komisja Europejska rozpoczęła przegląd i kontrolę sprawności dyrektyw UE regulujących politykę wodną, w efekcie czego w nadchodzących miesiącach jest spodziewana nowelizacja części dyrektyw. Zmiany w dyrektywach unijnych będą musiały zostać transponowane do przepisów krajowych.

Słowa kluczowe: zasoby wodne, polityka wodna UE, plany gospodarowania wodami w dorzeczach.

Abstract. The Directive of the European Parliament and of the Council of 23 October 2000 establishing a framework for community action in the field of water policy (the so-called Water Framework Directive – WFD) aimed to streamline EU legislation in the field of water management of the European community. The approach to water management laid down in the directive is based on river basin management as natural units of the environment rather than on administrative or legal borders. This directive contains references to several related directives, implementation of which is included as a minimum requirement. Measures to implement them should be included by Member States in river basin management plans (RBMPs) developed and implemented for 6-year water planning cycles. It is worth noting that the WFD was the first EU legislation treating in a comprehensive and holistic way the issue of water resources protection together with the protection of water-dependent ecosystems as well as socio-economic effects of droughts and floods. It imposed on Member States the obligation of a rational use and protection of water resources in accordance with the principle of sustainable development. Almost 20 years after the implementation of the Water Framework Directive and related directives, the time has come for the revision of the EU water-related legislations, which in many areas proved to be insufficient and in others - over-regulated. Not without significance are problems among Member States to fulfil the implementation rules and, more importantly, the incomplete achievement of the original WFD objectives. In 2017, the European Commission launched a review process and control of the efficiency of EU directives governing water policy, which will result in the revision of some directives in the coming months.

Key words: water resources, EU water policy, river basin management plans.

¹ Państwowy Instytut Geologiczny – Państwowy Instytut Badawczy, ul. Rakowiecka 4, 00-975 Warszawa; e-mail: malgorzata.woznicka@pgi.gov.pl, anna.kuczynska@pgi.gov.pl.

WSTĘP

Celem pracy jest przedstawienie aktualnego stanu prawnego w obszarze polityki wodnej Unii Europejskiej oraz planów rewizji dyrektyw dotyczących zarządzania zasobami wodnymi i spodziewanych skutków na prawodawstwo krajowe. Ochrona jakości zasobów wodnych Europy stanowi wysoki priorytet dla UE, co znajdowało odzwierciedlenie już pod koniec lat 70. XX w., gdy zaczęto przyjmować szczegółowe instrumenty prawne w obszarze ochrony wód. Ramową Dyrektywę Wodną (RDW) ustanowiono w 2000 r. w celu określenia ram prawnych dotyczących ochrony i zarządzania wodami oraz zapewnienia długofalowego zrównoważonego wykorzystania wody, przy zaspokojeniu potrzeb wodnych wszystkich użytkowników (Chmielewska, Jezierski, 2004; Sadurski, 2004). Plany gospodarowania wodami w dorzeczeniach (PGW) i programy działań są głównymi instrumentami wykorzystywanymi przez państwa członkowskie we wdrażaniu polityki wodnej UE. Dokumenty te zawierają, oprócz szczegółowej charakterystyki każdego obszaru dorzecza, określenie celów środowiskowych, znaczących zagrożeń dla wód i konkretnych działań, które należy podjąć w celu osiągnięcia ich dobrego stanu, jak również szczegółów dotyczących finansowania tych działań.

Głównym ogólnym celem polityki wodnej UE jest zapewnienie dostępu do dobrej jakościowo wody w wystarczającej ilości wszystkim użytkownikom oraz zapewnienie dobrego stanu chemicznego i ilościowego wód w UE.

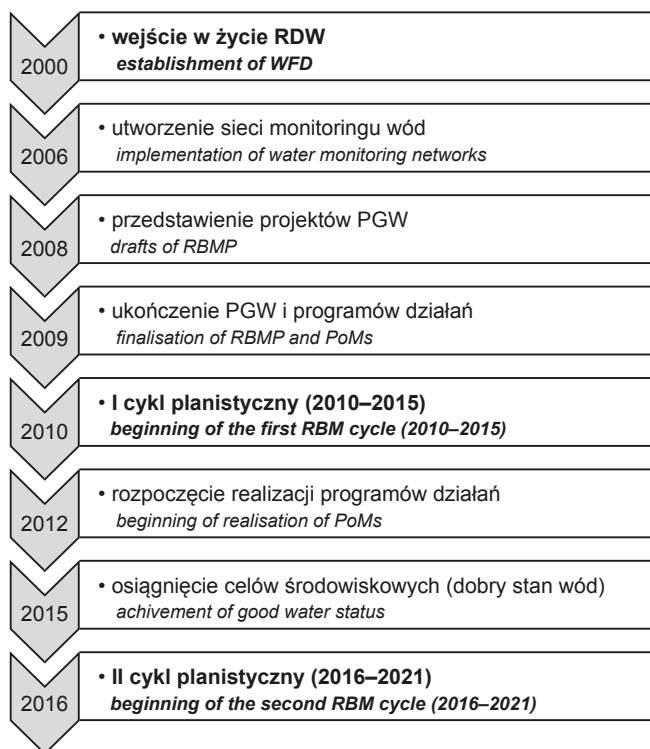

Fig. 1. Ramowy harmonogram realizacji celów RDW

Framework schedule for achieving the WFD objectives

Ramowa Dyrektywa Wodna stanowi kluczowy element polityki wodnej UE, ponieważ wraz z dyrektywami pokrewnymi odnosi się do głównych zagrożeń dla zasobów wodnych. Jednak dotychczas wdrażanie samej RDW charakteryzowało się poważnymi opóźnieniami. Ambitne zamierzenia w wielu obszarach nie zostały jednak osiągnięte i dotyczy to zarówno nadrzędnego celu jakim było uzyskanie dobrego stanu wód w 2015 r., jak i kwestii jakości wymaganych dokumentów planistycznych (fig. 1).

Po blisko dwóch dekadach obowiązywania RDW nastąpił moment weryfikacji obowiązujących przepisów i oceny ich efektywności, w szczególności w aspekcie analizy przyczyn braku pełnego osiągnięcia celów RDW, określonych w 2000 r. Równie ważne jest tło problemów związanych z ich implementacją i brakiem spójności pomiędzy aktami prawnymi powiązanych z RDW. Z powyższych względów Komisja Europejska (KE) podjęła się kompleksowego przeglądu ustawodawstwa unijnego regulującego politykę wodną UE. Proces przeglądu poszczególnych dyrektyw oraz oceny spójności pomiędzy nimi jest realizowany stopniowo. Jednym z elementów tego działania jest ocena realizacji celów RDW oraz Dyrektywy powodziowej (tzw. *Fitness Check*), odnosząca się do wykonania założeń wspomnianych dyrektyw i ich efektywności, a pośrednio również mająca na celu dokonanie ewaluacji możliwości uproszczenia przepisów i zmniejszenia obciążeń finansowych dla państw członkowskich wynikających z wdrażania obu dyrektyw. Dostrzeżono również konieczność integracji celów i działań w szerszym spektrum polityki środowiskowej, stąd też ewaluacja efektywności wymienionych aktów prawnych jest prowadzona w powiązaniu z przeglądem: Dyrektywy dotyczącej oczyszczania ścieków komunalnych (dla której niedawno opublikowano programy działań), Dyrektywy wód do picia, Dyrektywy azotanowej, nowych inicjatyw KE dotyczących plastiku i farmaceutyków w środowisku oraz innych przedstawionych na figurze 2. Ocenie podlega adekwatność, skuteczność, wydajność i spójność obowiązujących dyrektyw w zakresie polityki wodnej. W efekcie jest spodziewana identyfikacja obszarów, w których uproszczenia lub udoskonalenia ustawodawstwa UE są możliwe, a zatem mogą służyć jako podstawa dalszych działań KE.

PRZEGLĄD LEGISLACJI UNIJNEJ W ZAKRESIE ZARZĄDZANIA ZASOBAMI WODNYMI I ICH OCHRONY

Ustawodawstwo unijne powiązane z polityką wodną jest mocno rozbudowane, co sprawia trudności implementacyjne dla państw członkowskich, ale również utrudnia weryfikację osiągnięcia celów RDW. W tabeli 1 przedstawiono obowiązujące w UE dyrektywy regulujące politykę wodną na terenie wspólnoty europejskiej. Zarządzenia te są w różnym stopniu powiązane legislacyjnie z RDW, ale bez wątpienia ich regulacje mają wpływ na jakość wód, a tym samym na osiągnięcie celów tej dyrektywy.

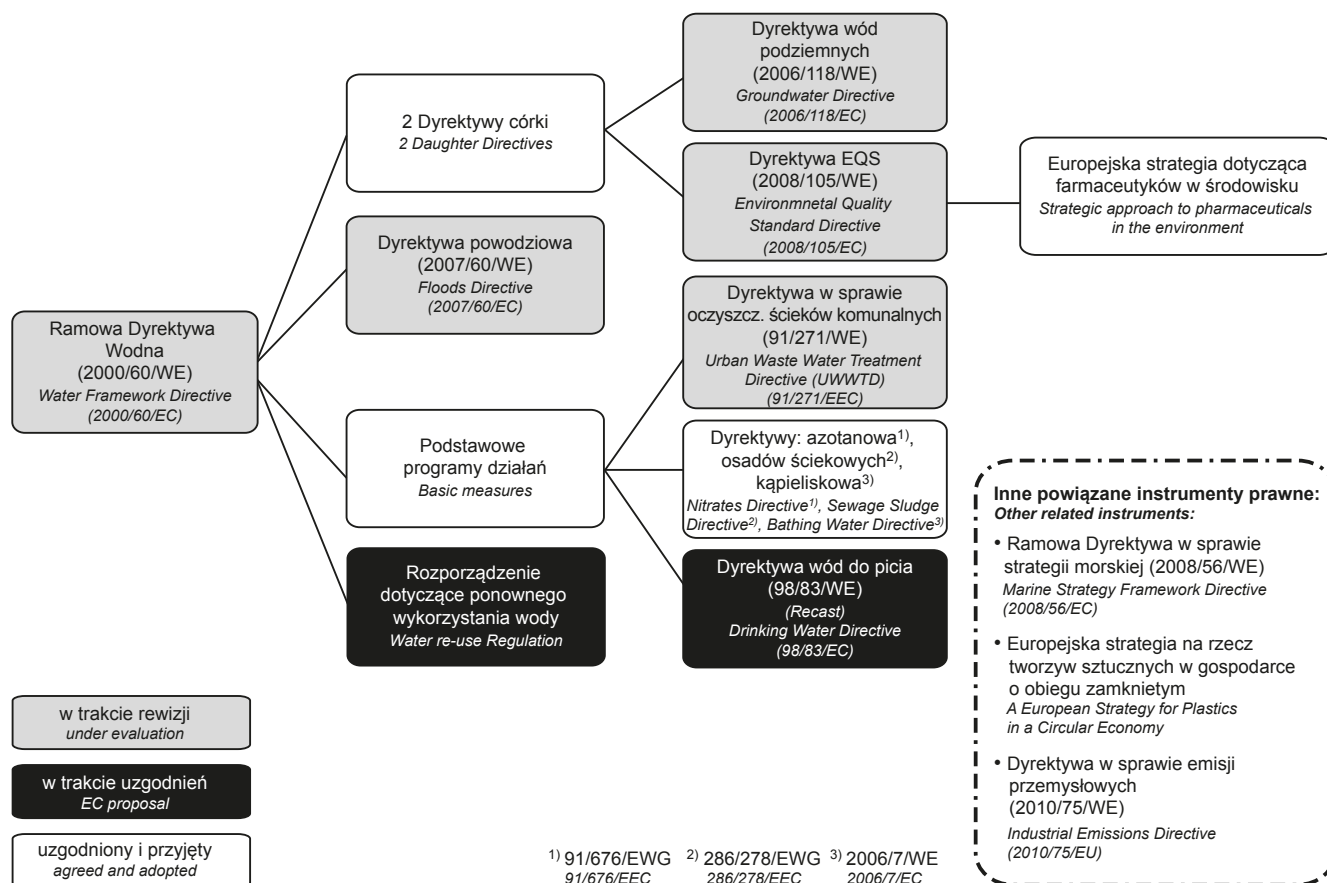

Fig. 2. Akty prawne i inicjatywy europejskie uwzględnione w kompleksowym procesie przeglądu polityki wodnej na poziomie UE

Legal acts and strategic documents included in the revision process of the EU water policy

OCENA REALIZACJI CELÓW RAMOWEJ DYREKTYWY WODNEJ ORAZ DYREKTYWY POWODZIOWEJ (FITNESS CHECK)

Na koniec drugiego cyklu planistycznego KE podjęła działania polegające na ocenie realizacji założeń dwóch kluczowych dyrektyw w dziedzinie zarządzania zasobami wodnymi – RDW (wraz z dyrektywami pokrewnymi) oraz Dyrektywy powodziowej – we wszystkich państwach członkowskich w okresie obowiązywania obu dyrektyw. Okres podlegający ocenie objął dwa cykle planów gospodarowania wodami oraz pierwszy cykl planów zarządzania ryzykiem powodziowym. Ocena realizacji celów w ramach tych dwóch dyrektyw została połączona, gdyż przygotowanie i wdrażanie planów zarządzania przez państwa członkowskie powinno być w tych obszarach skoordynowane. *Fitness Check* zakończył się jesienią 2018 r., a w lutym 2019 r. KE opublikowała *Sprawozdanie Komisji dla Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie wykonania ramowej dyrektywy wodnej i dyrektywy powodziowej (drugie plany gospodarowania wodami w dorzeczu oraz pierwsze plany zarządzania ryzykiem powodziowym)* (COM(2019) 95 final, 2019).

Sprawozdanie Komisji ujawnia znaczną poprawę zakresu informacji i sprawozdawczości w zakresie RDW

w porównaniu z poprzednim cyklem planistycznym. Więcej państw członkowskich przygotowało wymagane dokumenty terminowo, z bardziej wyczerpującymi i wiarygodnymi informacjami. Dwie dekady uregulowanej na szczeblu UE polityki wodnej przyniosły rezultaty – tendencja spadku jakości wody została odwrócona. Komisja podkreśla, że zgodność z celami RDW stopniowo wzrasta. Niemniej jednak, pomimo podjętych przez państwa członkowskie właściwych działań legislacyjnych i dokonanych inwestycji, na obszarze wielu dorzeczy poprawa jakości wody będzie wymagała więcej czasu. Podczas gdy znaczna większość części wód podziemnych osiągnęła dobry stan, nadal ponad połowa części wód powierzchniowych jest w stanie słabym (fig. 3). Sprawozdawczość pokazuje, że chociaż dalsze działania służące poprawie stanu wód zostaną podjęte do 2021 r., to istnieje potrzeba realizacji kolejnych czynności w następnym cyklu planistycznym (COM (2019) 95 final, 2019).

W porównaniu z pierwszym cyklem (2010–2015) niewielka liczba części wód osiągnęła poprawę stanu. Może być to spowodowane późną identyfikacją oddziaływań, dłuższym okresem wymaganym do opracowania skutecznych programów działań, czasem reakcji na oczekiwane rezultaty, a także zaostrzonymi normami jakości oraz poprawą monitorowania i sprawozdawczości, z której wynika, że stan części wód, który wcześniej uważano za „nieznany”

Tabela 1

Dyrektywy UE regulujące politykę wodną
EU Directives regulating water policy

Lp.	Tytuł dyrektywy	Nr dyrektywy	Data ustanowienia
1.	Dyrektywa ustanawiająca ramy wspólnotowego działania w dziedzinie polityki wodnej (tzw. Ramowa Dyrektywa Wodna – RDW)	2000/60/WE	23.10.2000 r.
2.	Dyrektywa w sprawie ochrony wód podziemnych przed zanieczyszczeniem i pogorszeniem ich stanu (Dyrektywa wód podziemnych)	2006/118/WE	12.12.2006 r.
3.	Dyrektywa dotycząca ochrony wód przed zanieczyszczeniami powodowanymi przez azotany pochodzenia rolniczego (Dyrektywa azotanowa)	91/676/EWG	12.12.1991 r.
4.	Dyrektywa w sprawie oceny ryzyka powodziowego i zarządzania nim (Dyrektywa powodziowa)	2007/60/WE	23.10.2007 r.
5.	Dyrektywa w sprawie środowiskowych norm jakości w dziedzinie polityki wodnej (Dyrektywa EQS)	2008/105/WE	16.12.2008 r.
6.	Dyrektywa w sprawie jakości wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi (Dyrektywa wód do picia)	98/83/WE	3.11.1998 r.
7.	Dyrektywa dotycząca oczyszczania ścieków komunalnych	91/271/EWG	21.05.1991 r.
8.	Dyrektywa dotycząca wprowadzania do obrotu środków ochrony roślin	91/414/EWG	15.07.1991 r.
9.	Dyrektywa w sprawie ochrony środowiska, w szczególności gleby, w przypadku wykorzystania osadów ściekowych w rolnictwie	86/278/EWG	12.06.1986 r.
10.	Dyrektywa dotycząca zarządzania jakością wody w kąpieliskach i uchylająca dyrektywę 76/160/EWG	2006/7/WE	15.02.2006 r.
11.	Dyrektywa ustanawiająca ramy działań Wspólnoty w dziedzinie polityki środowiska morskiego (Dyrektywa ramowa w sprawie strategii morskiej)	2008/56/WE	17.06.2008 r.

w rzeczywistości był „niezadowolający”. W odniesieniu do wód podziemnych przyczyną może być marginalne potraktowanie tych wód w programach działań (Witczak i in., 2012).

W zakresie monitoringu i oceny stanu w każdej kategorii wód KE zwróciła uwagę na wciąż niewystarczający zasięg przestrzenny sieci obserwacyjno-badawczej oraz niepełną i często ekspercką ocenę stanu wód (COM(2019) 95 final, 2019). Jednocześnie w odniesieniu do wód podziemnych doceniono poprawę w zakresie jakości danych monitoringowych. Ramową Dyrektywę Wodną uzupełnia Dyrektywa wód podziemnych (DWP), w której zawarto w szczególności wykaz istotnych substancji zanieczyszczających i wartości progowych do oceny stanu chemicznego. Obie dyrektywy działają w synergii, również z innymi przepisami prawa UE, takimi jak Dyrektywa wód do picia i Dyrektywa azotanowa. Zdaniem KE monitorowanie stanu chemicznego wód podziemnych na obszarze UE w dalszym ciągu nie spełnia wymagań, a znaczna liczba części wód podziemnych nie jest monitorowana lub monitorowana w niepełnym zakresie.

W Ramowej Dyrektywie Wodnej jako główny cel założono osiągnięcie w 2015 r. dobrego stanu wód dla wszystkich rodzajów części wód. Dopuszczono przedłużenie tego terminu, nie dalej jednak niż do maksimum dwóch dalszych cykli wodnych (tj. obecnego cyklu 2016–2021 i kolejnego 2022–2027), chyba że warunki naturalne uniemożliwiają

osiągnięcie w ustalonym terminie celów RDW (tzw. wyłączenia z art. 4.5 RDW). Osiągnięcie „dobrego stanu” oznacza zapewnienie dobrego stanu ekologicznego i chemicznego wód powierzchniowych oraz dobrego stanu ilościowego i chemicznego wód podziemnych, będących głównymi źródłami poboru wody pitnej.

W wyniku przeprowadzonej procedury *Fitness Check* KE zwróciła uwagę na kilka problemów, które mogą utrudnić osiągnięcie zamierzeń RDW. Przede wszystkim cele programów działań poszczególnych państw członkowskich są w różnym stopniu ambitne. Odstępstwa przewidziane w art. 4 RDW obejmują obecnie około połowę europejskich części wód. Poszczególne państwa członkowskie w bardzo różny sposób oceniają okoliczności wykorzystywane do uzasadnienia wyłączenia. Komisja Europejska w ocenie planów gospodarowania wodami w dorzeczu (COM(2019) 95 final, 2019) uznała, że:

- na ogół brak jest odpowiedniego i przejrzystego uzasadnienia kryteriów wykorzystywanych do zastosowania wyłączeń;
- interpretacja podstawy do zastosowania wyłączeń znacząco się różni w poszczególnych państwach członkowskich;
- szerokie zastosowanie wyłączeń może odzwierciedlać niski poziom ambicji w wielu planach w odniesieniu do osiągnięcia celów środowiskowych.

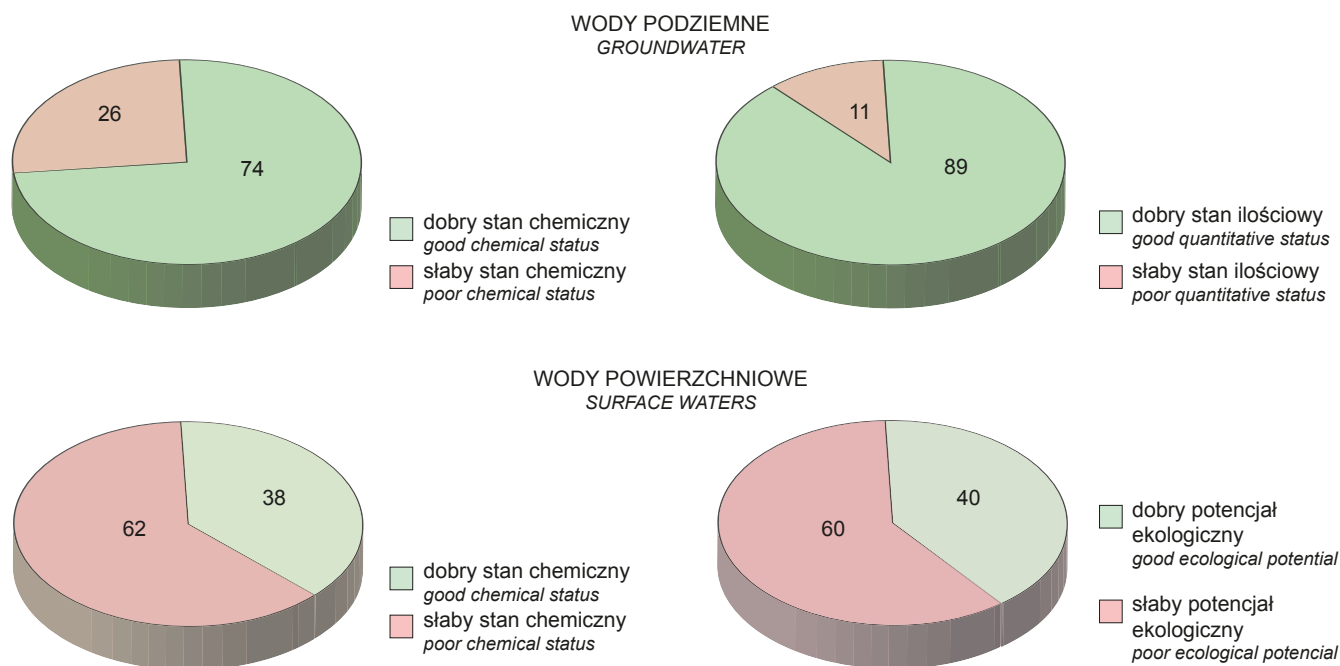

Fig. 3. Stan wód na obszarze UE (na podstawie informacji z drugich planów gospodarowania wodami)

Results of water status assessment in EU (based on data from the 2nd RBMPs)

Kolejnym istotnym problemem zauważonym przez KE jest fakt, że większość państw członkowskich zwalnia pobór wody w niewielkiej ilości z obowiązku kontroli lub rejestracji, co budzi obawy Komisji w związku z pojawiającym się coraz częściej zjawiskiem suszy.

Ponadto ponownie wskazano wpływ rolnictwa na zasoby wodne jako jedno z najbardziej znaczących oddziaływań stanowiących potencjalne ryzyko pogorszenia się lub nieosiągnięcia celów środowiskowych, zarówno w postaci nadmiernego poboru wody (stan ilościowy), jak i w postaci zanieczyszczeń rozproszonych (stan chemiczny). Komisja zwraca uwagę na potrzebę zwiększenia wsparcia ze strony działań w ramach Wspólnej Polityki Rolnej (WPR) na rzecz stosowania środków dobrowolnych, które mogą być niezbędne do osiągnięcia celów RDW.

W kwestii problemu oddziaływań wywieranych przez sektory inne niż rolnictwo w zakresie substancji zanieczyszczających powodujących niespełnienie wymogów w zakresie stanu chemicznego lub ekologicznego, KE konkluduje, że konieczne są dalsze postępy pracy w tym kierunku, oceniając jako niewystarczające wprowadzone środki mające na celu ograniczenie lub zaprzestanie odprowadzania do wód niektórych substancji zanieczyszczających.

Jako niewystarczające zostały ocenione również postępy krajów członkowskich dotyczące obszarów chronionych, a w szczególności KE zwraca uwagę na brak wiedzy na temat stanu ekosystemów i oddziaływań na obszary chronione oraz brak określenia jakichkolwiek celów w odniesieniu do obszarów chronionych (COM(2019) 95 final, 2019).

Wśród istotnych problemów gospodarki wodnej wyszczególniono również susze. Jednym z kluczowych środków, mających na celu złagodzenie skutków suszy, są pla-

ny przeciwdziałania skutkom suszy, jednak nie zostały one przyjęte we wszystkich obszarach dorzeczy. Należy się spodziewać, że w kolejnym cyklu wodnym państwa członkowskie zintensyfikują działania w tym zakresie. W ramach działającej przy KE grupy roboczej ds. niedoborów wody i suszy zostały opracowane i poddane testom na obszarze wybranych zlewni wskaźniki umożliwiające identyfikację okresów posusznych (Cabalska in., 2016).

PLANY KOMISJI EUROPEJSKIEJ W ZAKRESIE ZMIAN W UNIJNYM USTAWODAWSTWIE WODNYM WYNIKAJĄCE Z OCENY WDRAŻANIA DYREKTYW UNIJNYCH

Pomimo stosunkowo niedawnej publikacji raportu KE dotyczącego osiągnięcia celów RDW i Dyrektywy powodziowej, wnioski z procesu oceny miały bieżący wpływ na równoległe działania KE w dziedzinie polityki wodnej. Wyniki raportu dotyczące ochrony zasobów wód pitnych zostały uwzględnione w ramach rewizji Dyrektywy wód do picia, która była prowadzona w latach 2016–2018. Aktualnie trwają uzgodnienia między krajami UE nad ostatecznym kształtem zapisów tej dyrektywy. Wiadomo, że do projektu nowej dyrektywy planuje się wprowadzenie obowiązku wykonywania oceny ryzyka oraz zarządzania ryzykiem w strefach ochronnych ujęć wód przeznaczonych do spożycia. Takie podejście jest zbieżne z pryncypiami RDW i umożliwia identyfikację realnych zagrożeń dla jakości wody pitnej oraz koncentrację na potencjalnym ryzyku, jak również podejmowanie odpowiednich działań naprawczych skorelowanych z rzeczywistym oddziaływaniem presji. Integracja za-

pisów w obu dyrektywach otwiera drogę do synchronizacji i wzajemnego uzupełnienia działań, a tym samym umożliwia optymalizację kosztów, zarówno w zakresie programów działań, jak i monitoringu, które z reguły są dość wysokie.

Zidentyfikowane problemy związane z coraz częstszym występowaniem suszy i koniecznością łagodzenia jej skutków, jak również wzrastającego udziału rolnictwa w poborze wód, znalazło odzwierciedlenie w procedowanym obecnie w KE Rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie minimalnych wymogów dotyczących ponownego wykorzystania wody, które określa zasady oraz wymogi dotyczące wykorzystania, monitorowania i jakości wody odzyskanej w procesie oczyszczania ścieków i przeznaczonej na cele nawadniania w rolnictwie.

W kwestii problemu oddziaływań wywieranych przez sektory inne niż rolnictwo w zakresie substancji zanieczyszczających działania KE skupione są obecnie na opracowaniu listy obserwacyjnej dla wód podziemnych. Celem stworzenia tej listy jest udokumentowanie występowania nowych substancji zanieczyszczających na poziomie europejskim, które na podstawie przyjętych kryteriów wydają się stwarzać zagrożenie dla zdrowia ludzi oraz ekosystemów. Uwzględnienie substancji na liście obserwacyjnej będzie oznaczało rekomendację ze strony KE do wprowadzenia tych substancji do programu monitoringu wód podziemnych, celem zgromadzenia danych na temat ich występowania na obszarze UE. Dopiero udokumentowana obecność tych substancji w środowisku w wielu krajach UE będzie podstawą do tego, żeby je ocenić pod kątem szkodliwości i konieczności uregulowania na poziomie europejskim w ramach aktualizacji załączników DWP. Działania KE w kierunku rozpoznania zagrożenia jakości wód ze strony nowych substancji zanieczyszczających znalazło również odzwierciedlenie w procesie rewizji Dyrektywy wód do picia, w której planuje się wprowadzenie nowych substancji do monitoringu wód przeznaczonych do spożycia – związki perfluorowane, substancje zaburzające gospodarkę hormonalną (bisfenol A) oraz produkty uboczne dezynfekcji zanieczyszczonej wody.

OCZEKIWANE SKUTKI REWIZJI DYREKTYW UE NA POLSKIE PRAWODAWSTWO

Polska po przystąpieniu w 2004 r. do UE została zobowiązana do wdrożenia RDW oraz dyrektyw pokrewnych, nie dysponując okresem przejściowym na przygotowanie do prowadzenia gospodarki wodnej zgodnie z zasadami polityki wodnej UE. Oznaczało to obowiązek przygotowania w analogicznym terminie jak państwa „starej UE” wszystkich wymaganych strategicznych dokumentów (plany gospodarowania wodami) oraz wdrożenia programów działań mających na celu osiągnięcie dobrego stanu wód. Okres wdrażania RDW był w Polsce okresem intensywnych działań w zakresie organizacji zintegrowanego gospodarowania wodami w systemie zlewniowym oraz opracowania wytycznych metodycznych do realizacji celów RDW (Czer-

ska i in., 2006; Witeczak, 2006; Skrzypczyk, Stankiewicz, 2008). Ustawa Prawo wodne była wielokrotnie nowelizowana w celu pełnego wdrożenia RDW, co zostało ostatecznie osiągnięte Ustawą Prawo wodne z dnia 20 lipca 2017 r. W odniesieniu do wód podziemnych w okresie kilkunastu lat obowiązywania RDW nastąpił olbrzymi rozwój w zakresie monitoringu wód podziemnych, stanu udokumentowania zasobów dyspozycyjnych wód podziemnych, analizy presji i oddziaływań oraz oceny stanu jednolitych części wód podziemnych (Herbich i in., 2004; Kazimierski, 2006; Mitręga, Skrzypczyk, 2008; Prazak, Woźnicka, 2015). Obecnie, po dwóch cyklach planistycznych, nadszedł moment zdefiniowania nowych wyzwań, które z jednej strony będą wynikać z oceny realizacji celów RDW, a z drugiej – z identyfikacji nowych problemów w gospodarce wodnej UE.

Zgodnie z harmonogramem RDW, rewizja załączników DWP określająca środowiskowe normy jakości dla wód podziemnych oraz minimalny zakres wskaźników, dla których kraje członkowskie powinny ustalić wartości progowe stanu dobrego, powinna zostać przeprowadzona w 2019 r. i obowiązywać na kolejny cykl planistyczny. Ze względu na prace prowadzone w ramach procesu *Fitness Check*, rewizja załączników opóźnia się i prawdopodobny termin jej realizacji to 2020 r. Z przebiegu prac eksperckiej grupy roboczej *WG Groundwater*, działającej przy Komisji Europejskiej, można jednak wnioskować, że w ramach rewizji załączników zostanie usankcjonowana lista obserwacyjna dla wód podziemnych (CIS, 2019). Wiadomo również, że z dużym prawdopodobieństwem monitoring wód podziemnych na poziomie europejskim zostanie rozszerzony o 12 nowych substancji, w tym dwie substancje z grupy farmaceutyków oraz 10 substancji z grupy substancji perfluorowanych. Te ostatnie włączono również do projektu nowelizacji Dyrektywy wód do picia. Badania monitoringowe substancji, które zostaną uwzględnione na liście obserwacyjnej będą dobrowolne. Niemniej jednak celem realizacji założeń koncepcji listy obserwacyjnej jest identyfikacja tych substancji, które ze względu na powszechność występowania wydają się być problemem paneuropejskim i z tego względu możliwe, że będą wymagały uregulowania na poziomie całej UE. Brak udziału w badaniach nie będzie miał konsekwencji prawnych, lecz będzie rzutował na wynik wyboru substancji, które ostatecznie zostaną włączone do aneksu II DWP. Czynny udział w pracach na etapie ustalania listy obserwacyjnej oraz listy wskaźników do uwzględnienia podczas aktualizacji załączników zapewni więc adekwatność wyboru tych wskaźników w odniesieniu do problemów krajowych. Można z dużym prawdopodobieństwem przyjąć, że w najbliższym czasie zakres monitoringu stanu chemicznego wód podziemnych ulegnie modyfikacji w kierunku poszukiwania nowych zagrożeń, jakie stanowią syntetyczne substancje organiczne. Na krajowym szczeblu legislacji będzie to wymagało nowelizacji Rozporządzenie Ministra Środowiska w sprawie form i sposobu prowadzenia monitoringu jednolitych części wód powierzchniowych i podziemnych (RMŚ, 2016) oraz Rozporządzenia Ministra Środowiska w sprawie kryteriów i sposobu oceny stanu wód podziemnych (RMŚ, 2015).

Spodziewane ukierunkowanie prac KE w stronę uregulowania procedur służących łagodzeniu skutków suszy, w szczególności w rolnictwie, będzie się wiązało z koniecznością nowelizacji ustawy Prawo wodne w tym zakresie. Dotyczy to możliwości wykorzystania oczyszczonych ścieków komunalnych do nawodnień rolniczych (tzw. woda odzyskana). Obecnie art. 84 ustawy Prawo wodne wskazuje, że ścieki bytowe oraz komunalne lub przemysłowe o składzie zbliżonym do ścieków bytowych mogą być oczyszczane przez ich rolnicze wykorzystanie. Z kolei przez rolnicze wykorzystanie ścieków rozumie się zastosowanie ścieków do nawadniania oraz nawożenia użytków rolnych, a także stawów wykorzystywanych do chowu lub hodowli ryb. Roczne i sezonowe dawki ścieków wykorzystywanych rolniczo nie mogą przekroczyć zapotrzebowania roślin na azot, potas, wodę oraz utrudniać przebiegu procesów samooczyszczania się gleby. Nowe uregulowania w tym zakresie idą krok dalej, definiując oczyszczone ścieki komunalne jako „wodę odzyskaną”, możliwą do wykorzystania do nawodnień upraw. Zasadne wydaje się wprowadzenie ewidencji wykorzystania wody odzyskanej z jej przestrzennym zagospodarowaniem w celu monitorowania realnego wpływu jej stosowania na zasoby wód podziemnych.

PODSUMOWANIE

Obowiązujące już blisko 20 lat uregulowania unijne w zakresie polityki wodnej, wprowadzone Ramową Dyrektywą Wodną oraz innymi powiązаныmi aktami prawnymi, stanowią kompleksowe rozwiązania legislacyjne zobowiązujące państwa członkowskie do opracowania i wdrożenia programów działań służących osiągnięciu dobrego stanu wód. Ambitne cele RDW nie zostały w znacznej części osiągnięte w pierwotnie wskazywanym terminie (2015 r.), a państwa członkowskie w szerokim zakresie korzystają z wyłączeń zgodnie z art. 4 RDW. Przeprowadzona przez Komisję Europejską ocena realizacji celów RDW i Dyrektywy powodziowej (po drugim cyklu planów gospodarowania wodami na obszarze dorzeczy oraz pierwszych planach zarządzania ryzykiem powodziowym), poza rekomendacjami dla państw członkowskich, zaowocowała także rewizją wspólnotowego ustawodawstwa regulującego politykę wodną. Komisja Europejska widzi potrzebę synchronizacji działań wynikających z RDW oraz dyrektyw powiązanych, a także wprowadzenia nowych uregulowań w zakresie identyfikacji zagrożeń dla wód i łagodzenia skutków suszy.

Spodziewane zmiany w dyrektywach unijnych będą musiały zostać transponowane do przepisów krajowych. Warto tutaj zaznaczyć, że działania KE w dużej mierze są skierowane na ujednoczenie celów oraz działań wymaganych przez różne sektory gospodarki wodnej. Ma to służyć optymalizacji działań i kosztów. Ważne jest więc, żeby te działania były również odpowiednio skoordynowane na poziomie krajowym.

LITERATURA

- CABALSKA J., GAŁKOWSKI P., KOWALCZYK A., MIKOŁAJCZYK A., WOŹNICKA M., 2016 – Plany Komisji Europejskiej dotyczące szacowania i monitorowania niedoborów wód podziemnych. *Technologia Wody*, 6, 50: 16–22.
- CHMIELEWSKA J., JEZIERSKI H.J., 2004 – Europejskie instrumenty prawne ochrony wód podziemnych – co nas czeka po wejściu do Unii Europejskiej? *W: Materiały XV Sympozjum nauk.-techn. „Gospodarowanie wodami podziemnymi w Unii Europejskiej”*: 1–11. PZiTS, Częstochowa.
- CIS, 2019 – Voluntary Groundwater Watch List Concept & Methodology. Technical report Common Implementation Strategy for Water Framework Directive and Floods Directive.
- COM(2019) 95 final, 2019 – Sprawozdanie Komisji dla Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie wykonania ramowej dyrektywy wodnej i dyrektywy powodziowej (drugie plany gospodarowania wodami w dorzeczu oraz pierwsze plany zarządzania ryzykiem powodziowym).
- CZERSKA B., MORDARSKA M., KROK P., 2006 – Aktualny stan i zadania związane z wdrożeniem RDW w Polsce. *W: Materiały XVI Symp. nauk.-techn. „Problemy związane z wprowadzaniem Ramowej Dyrektywy Wodnej”*: 3–11. PZiTS, Częstochowa.
- HERBICH P., HORDEJUK T., KAZIMIERSKI B., NOWICKI Z., SADURSKI A., SKRZYPCZYK L., 2004 – Udział Państwowego Instytutu Geologicznego we wdrażaniu Ramowej Dyrektywy Wodnej. *W: Materiały XV Sympozjum nauk.-techn. „Gospodarowanie wodami podziemnymi w Unii Europejskiej”*: 38–44. PZiTS, Częstochowa.
- KAZIMIERSKI B., 2006 – Program monitoringu Jednolitych Części Wód Podziemnych na terenie Polski. *W: Materiały XVI Symp. nauk.-techn. „Problemy związane z wprowadzaniem Ramowej Dyrektywy Wodnej”*: 34–45. PZiTS, Częstochowa.
- MITRĘGA J., SKRZYPCZYK L., 2008 – Ramowa Dyrektywa Wodna w odniesieniu do wód podziemnych. *Prz. Geol.*, 56, 4: 285–286.
- PRAŻAK J., WOŹNICKA M., 2015 – Organizacja monitoringu badawczego i jego znaczenie dla oceny stanu jednolitych części wód podziemnych i programów służących osiągnięciu celów środowiskowych. *Prz. Geol.*, 63, 10/2: 1021–1026.
- RMŚ, 2015 – Rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 21 grudnia 2015 r. w sprawie kryteriów i sposobu oceny stanu wód podziemnych (DzU 2016 poz. 85).
- RMŚ, 2016 – Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 19 lipca 2016 r. w sprawie form i sposobu prowadzenia monitoringu jednolitych części wód powierzchniowych i podziemnych (DzU 2016 poz. 1178).
- SADURSKI A., 2004 – Zadania ochrony wód podziemnych wynikające z Ramowej Dyrektywy Wodnej UE. *Prz. Geol.*, 52, 10: 1004–1005.
- SKRZYPCZYK L., STANKIEWICZ M., 2008 – Kierunki badań w dziedzinie hydrogeologii (na lata 2008–2015). *Prz. Geol.*, 56, 11: 945–948.
- USTAWA Prawo wodne z dnia 20 lipca 2017 r. (DzU 2018 poz. 2268).
- WITCZAK S., 2006 – Ochrona jakości wód podziemnych w świetle dyrektyw UE. *W: Materiały XVI Symp. nauk.-techn. „Problemy związane z wprowadzaniem Ramowej Dyrektywy Wodnej”*: 61–71. PZiTS, Częstochowa.

WITCZAK S., KANIA J., ŻUREK A., DULIŃSKI M., RÓŻAŃSKI K., WACHNIEW P., 2012 – Kierunki zmian w dyrektywach Unii Europejskiej (RDW i DWP) w świetle realizacji

europejskiego projektu FP7 GENESIS. *W*: Materiały XIX Symp. nauk.-techn. „Gospodarowanie wodami podziemnymi w aktualnych uwarunkowaniach”: 3–12. PZiTS, Częstochowa.

SUMMARY

EU regulations in the field of water policy, that have been introduced nearly 20 years ago by the Water Framework Directive and other related legal acts, constitute comprehensive legislative solutions obliging Member States to develop and implement action programs aimed at achieving good water status. Significant parts of rather ambitious objectives of the WFD have not been achieved in the originally indicated period (2015), and moreover, Member States make extensive use of exemptions in accordance with Art. 4 WFD. The European Commission's assessment of the implementation of the objectives of the Water Framework Directive and the Floods Directive (after the second cycle of water management plans in the river basin and the first plans for flood risk manage-

ment), apart from recommendations for Member States, also resulted in a revision of the Community legislation governing water policy. The EC sees the need to synchronize activities resulting from the WFD and related directives, as well as introduce new regulations in the area of identifying threats to waters and mitigating the effects of drought.

The expected changes in EU directives will have to be transposed into national legislation. It is worth noting here that the EC's activities are to a large extent directed at the unification of objectives and activities required by various sectors of water management. This is to optimize activities and costs. It is therefore important that these activities are also adequately coordinated at the national level.